

วิเคราะห์กระบวนการพัฒนาชุมชนคุณธรรมพลังบวรในมิติศาสนาที่โดดเด่น
เด่นของชุมชนวัดถิ่นใน ตำบลบ้านถิ่น อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่*

AN ANALYSIS OF THE MORAL COMMUNITY DEVELOPMENT PROCESS
THROUGH THE PALANG BAWON FRAMEWORK IN THE
OUTSTANDING RELIGIOUS DIMENSION OF THE WAT THIN NAI
COMMUNITY BAN THIN SUB-DISTRICT MUEANG PHRAE DISTRICT
PHRAE PROVINCE

ธนกฤต สมบัติวรรณทนา¹, พรหมเรศ แก้วโมลา² และ รวีโรจน์ ศรีคำภา³

Thanakrit Sombatwanthana¹, Phromares Kaewmola² and Raweerose Sricompa³

¹⁻³บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

¹⁻³Graduate Studies Mahachulalongkornrajavidyalaya University Phrae Campus, Thailand

Corresponding Author's Email: famethanakritsombat@gmail.com

วันที่รับบทความ : 25 มีนาคม 2026; วันแก้ไขบทความ 31 มีนาคม 2569; วันที่รับบทความ : 2 เมษายน 2569

Received 25 March 2026; Revised 31 March 2026; Accepted 2 April 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาหลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมกระบวนการพัฒนาชุมชนคุณธรรมพลังบวรในมิติศาสนา 2) ศึกษากระบวนการพัฒนาชุมชนคุณธรรมพลังบวรในมิติศาสนา และ 3) วิเคราะห์กระบวนการพัฒนาชุมชนคุณธรรมพลังบวรในมิติศาสนา โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่าง คือ พระสงฆ์ ผู้บริหารหน่วยงานภาครัฐ ผู้นำชุมชน

Citation:

* ธนกฤต สมบัติวรรณทนา, พรหมเรศ แก้วโมลา และ รวีโรจน์ ศรีคำภา. (2569). วิเคราะห์กระบวนการพัฒนาชุมชนคุณธรรมพลังบวรในมิติศาสนาที่โดดเด่นของชุมชนวัดถิ่นใน ตำบลบ้านถิ่น อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่.

วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(2), 1139-1154.

Thanakrit Sombatwanthana, Phromares Kaewmola and Raweerose Sricompa. (2026). An Analysis Of The Moral Community Development Process Through The Palang Bawon Framework In The Outstanding Religious Dimension Of The Wat Thin Nai Community Ban Thin Sub-District Mueang Phrae District Phrae Province. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(2), 1139-1154.;

DOI: <https://doi.org/10.>

Website: <https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/>

นักวิชาการ และประชาชนในพื้นที่ชุมชนวัดถิ่นใน ตำบลบ้านถิ่น อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ ซึ่งได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง จำนวน 18 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก มีค่าความตรงด้านเนื้อหา โดยผู้ทรงคุณวุฒิ และผ่านการตรวจสอบความเหมาะสมของข้อคำถาม มีค่าความเที่ยงของเครื่องมือโดยการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลแบบสามเส้า วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา ร่วมกับการตีความตามบริบทของข้อมูล

ผลการวิจัยพบว่า

1) หลักพุทธธรรมที่ใช้ส่งเสริมการพัฒนาชุมชนสามารถอธิบายตามกรอบอริยสัจ 4 คือ ชุมชนตระหนักถึงปัญหาความเสื่อมถอยด้านคุณธรรม (ทุกข์) มีสาเหตุจากการลดลงของการปลูกฝังคุณธรรมและการมีส่วนร่วมทางศาสนา (สมุทัย) และสามารถฟื้นฟูได้ด้วยการประยุกต์หลักพุทธธรรมร่วมกับแนวคิดพลังบวร (นิโรธ) ผ่านการดำเนินกิจกรรมทางศาสนาอย่างต่อเนื่อง เช่น การอบรมคุณธรรม การปฏิบัติธรรม และการจัดประเพณี (มรรค)

2) กระบวนการพัฒนาชุมชนคุณธรรมพลังบวรเป็นการบูรณาการความร่วมมือของ บ้าน วัด และหน่วยงานในชุมชน โดยมีวัดเป็นศูนย์กลางในการขับเคลื่อนกิจกรรม ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการร่วมคิด ร่วมวางแผน และร่วมดำเนินกิจกรรม อันก่อให้เกิดความสามัคคีและความเข้มแข็งของชุมชน

3) การวิเคราะห์กระบวนการพัฒนาสามารถอธิบายตามแนวคิด PDCA (Plan-Do-Check-Act) ตั้งแต่การวางแผน การดำเนินงาน การประเมินผล และการปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งทางศีลธรรม สังคม และวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนตามแนวทางพระพุทธศาสนา

คำสำคัญ: กระบวนการพัฒนา, ชุมชนคุณธรรมพลังบวร, มิติศาสนา, ชุมชนวัดถิ่นใน

Abstract

This research aimed to: 1) examine the Buddhist principles that promote the development process of moral communities under the Phalang Bowon framework in the religious dimension; 2) investigate the development process of moral communities under the Phalang Bowon framework in the religious dimension; and 3) analyze the development process of moral communities

under the Phalang Bowon framework in the religious dimension. A qualitative research methodology was employed. The sample group consisted of Buddhist monks, public sector administrators, community leaders, academics, and residents of Wat Thin Nai Community, Ban Thin Sub-district, Mueang Phrae District, Phrae Province. Eighteen participants were selected through purposive sampling. The research instrument utilized was an in-depth interview guide, which was validated for content validity by subject matter experts and reviewed for the appropriateness of interview questions. Instrument reliability was established through triangulation to ensure data credibility. Data were analyzed using content analysis in conjunction with contextual interpretation.

The findings were as follows:

1) The Buddhist principles applied to promote community development can be explained through the framework of the Four Noble Truths (*Ariyasacca*): the community recognized the problem of moral decline (*Dukkha*); identified its causes as the diminishment of moral cultivation and religious participation (*Samudaya*); acknowledged that restoration was attainable through the integration of Buddhist principles with the *Phalang Bawon* concept (*Nirodha*); and implemented this through the sustained practice of religious activities — including moral training sessions, meditation retreats, and the organization of traditional ceremonies (*Magga*).

2) The moral community development process under the *Phalang Bawon* framework constituted an integrated collaboration among households, the temple, and community organizations, with the temple serving as the central driving force. This process fostered active public participation in deliberation, planning, and implementation of activities, thereby engendering community solidarity and resilience.

3) The analysis of the development process can be explained through the PDCA cycle (Plan–Do–Check–Act), encompassing planning, implementation,

evaluation, and continuous improvement. As a result, the community attained sustained moral, social, and cultural strength in alignment with Buddhist principles.

Keywords: Development Process, Phalang Bawon Moral Community, Religious Dimension, Wat Thin Nai Community

บทนำ

การพัฒนาชุมชนในสังคมไทยร่วมสมัยกำลังเผชิญความท้าทายจากการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในหลายมิติ ทั้งเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ภายใต้อิทธิพลของโลกาภิวัตน์ และแนวคิดการพัฒนาเชิงวัตถุที่เน้นการเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นหลัก กระบวนทัศน์ดังกล่าวให้ความสำคัญกับตัวชี้วัดทางเศรษฐกิจมากกว่าคุณภาพชีวิตและมิติทางจิตใจของมนุษย์ ส่งผลให้ชุมชนจำนวนมากเกิดความอ่อนแอทั้งในเชิงโครงสร้างและคุณค่า ความสัมพันธ์แบบเครือญาติ และการพึ่งพาอาศัยกันในชุมชนดั้งเดิมเริ่มเสื่อมถอย ค่านิยมทางศาสนาและวัฒนธรรมถูกลดบทบาทลง ขณะที่กระแสบริโภคนิยมและวัตถุนิยมเข้ามามีอิทธิพลแทนที่ ก่อให้เกิดปัญหาความเหลื่อมล้ำ ความไม่เป็นธรรมในการกระจายทรัพยากร และความขัดแย้งทางสังคม ตลอดจนความเสื่อมถอยด้านคุณธรรมจริยธรรมของคนในชุมชน ปรากฏการณ์ดังกล่าวสะท้อนข้อจำกัดของแนวคิดการพัฒนาที่มุ่งเน้นเพียงมิติทางเศรษฐกิจ โดยละเลยมิติทางสังคม วัฒนธรรม และจิตวิญญาณของมนุษย์อย่างชัดเจน (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560) นอกจากนี้ การเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างประชากร เช่น การย้ายถิ่นฐาน การขยายตัวของเมือง และการลดบทบาทของสถาบันชุมชนดั้งเดิม ยังส่งผลให้ชุมชนขาดกลไกในการดูแลตนเองและแก้ไขปัญหาภายในอย่างมีประสิทธิภาพ ชุมชนจำนวนมากจึงตกอยู่ในภาวะพึ่งพานโยบายจากภายนอก ขาดความเข้มแข็งจากภายใน และไม่สามารถสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมได้อย่างยั่งยืน สถานการณ์ดังกล่าวทำให้การพัฒนาชุมชนจำเป็นต้องมีการทบทวนแนวคิดและวิธีการใหม่ โดยหันมาให้ความสำคัญกับการพัฒนามนุษย์ คุณธรรม และความสัมพันธ์ทางสังคมควบคู่กับการพัฒนาเชิงเศรษฐกิจ (วิจารณ์ พานิช, 2562) เพื่อตอบสนองต่อปัญหาความอ่อนแอของชุมชนและวิกฤติทางคุณธรรมที่เกิดขึ้น ภาครัฐและภาคสังคมได้ตระหนักถึงความจำเป็นในการพัฒนาชุมชนโดยใช้มิติทางศาสนาและวัฒนธรรมเป็นฐานสำคัญ แนวคิดดังกล่าวตั้งอยู่บนสมมติฐานว่า ศาสนาและวัฒนธรรมเป็นรากฐานทางจิตใจและคุณค่าที่สามารถหล่อ

หลอมพฤติกรรม สร้างจิตสำนึกสาธารณะ และเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนได้อย่างยั่งยืน หนึ่งในแนวทางสำคัญที่ได้รับการผลักดันอย่างเป็นรูปธรรม คือ แนวคิด “ชุมชนคุณธรรมพลังบวร” ซึ่งมุ่งเน้นการบูรณาการพลังความร่วมมือระหว่าง บ้าน วัด และโรงเรียนหรือหน่วยงานราชการ ในการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนเชิงคุณธรรม แนวคิดชุมชนคุณธรรมพลังบวรให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในชุมชน โดยเฉพาะบทบาทของวัดในฐานะศูนย์กลางทางจิตใจ แหล่งเรียนรู้ทางศีลธรรม และพื้นที่สาธารณะสำหรับการสร้างความสัมพันธ์และความสามัคคี วัดมิได้ทำหน้าที่เพียงสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาเท่านั้น หากแต่เป็นกลไกสำคัญในการถ่ายทอดหลักธรรม ค่านิยม และวิถีชีวิตที่เอื้อต่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ การนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ในกิจกรรมชุมชนช่วยเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม และความรับผิดชอบต่อส่วนรวม อันเป็นรากฐานของการพัฒนาอย่างยั่งยืน (กระทรวงวัฒนธรรม, 2564) ครอบคลุมทำหน้าที่ปลูกฝังคุณธรรมพื้นฐาน ขณะที่โรงเรียนและภาครัฐสนับสนุนองค์ความรู้และทรัพยากรอย่างเป็นระบบการบูรณาการทั้งสามภาคส่วนก่อให้เกิดพลังทางสังคมที่เข้มแข็ง ขับเคลื่อนชุมชนจากภายใน และลดการพึ่งพาภายนอก แนวคิดชุมชนคุณธรรมพลังบวรจึงเป็นกระบวนการพัฒนาที่เชื่อมโยงศาสนา วัฒนธรรม และการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างเป็นรูปธรรม (คณะกรรมการส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ, 2565)

ชุมชนวัดถิ่นใน ตำบลบ้านถิ่น อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ เป็นชุมชนที่มีรากฐานทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เข้มแข็งและสืบทอดยาวนาน โดยมีวัดถิ่นในเป็นศูนย์รวมจิตใจและศูนย์กลางกิจกรรมทางศาสนา ประเพณี และวัฒนธรรมของชุมชน วัดมีบทบาทสำคัญทั้งด้านการประกอบศาสนกิจและการสะท้อนอัตลักษณ์ของชุมชน รวมทั้งเป็นแหล่งเรียนรู้และถ่ายทอดคุณธรรม จริยธรรม และวิถีชีวิตที่ส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ในบริบทของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมร่วมสมัย ชุมชนวัดถิ่นในยังคงธำรงบทบาทของศาสนาและวัฒนธรรมเป็นฐานสำคัญของการพัฒนาชุมชนท่ามกลางความเปลี่ยนแปลง โดยอาศัยความร่วมมือของพระสงฆ์ ผู้นำชุมชน และประชาชนในการจัดกิจกรรมทางศาสนาและสาธารณประโยชน์อย่างต่อเนื่อง กิจกรรมดังกล่าวช่วยเสริมสร้างคุณธรรม ความสัมพันธ์ และความสามัคคีของคนในชุมชน ก่อให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน ซึ่งเป็นทุนทางสังคมที่สำคัญต่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน (พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, 2561) นอกจากนี้ ชุมชนวัดถิ่นในยังได้ขับเคลื่อนแนวคิด “ชุมชนคุณธรรมพลังบวร” อย่างเป็นรูปธรรม โดยบูรณาการความ

ร่วมมือระหว่างบ้าน วัด และหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ เพื่อปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และจิตสำนึกสาธารณะให้แก่ประชาชนทุกช่วงวัย การนำหลักพุทธธรรมมาใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตและพัฒนาชุมชน เช่น หลักเมตตา กรุณา การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และการดำรงชีวิตอย่างพอเพียง ได้ช่วยหล่อหลอมพฤติกรรมและค่านิยมของคนในชุมชน ส่งผลให้เกิดรูปแบบการพัฒนาที่โดดเด่นในมิติศาสนา การมีส่วนร่วมของประชาชน และความเข้มแข็งจากภายใน ซึ่งสะท้อนศักยภาพของชุมชนวัดถิ่นในในการเป็นต้นแบบการพัฒนาชุมชนเชิงคุณธรรมในระดับท้องถิ่น (คณะกรรมการส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ, 2565)

แม้แนวคิด “ชุมชนคุณธรรมพลังบวร” จะได้รับการผลักดันในระดับนโยบายอย่างจริงจังแต่การศึกษาเชิงวิชาการส่วนใหญ่มุ่งเน้นผลลัพธ์และความสำเร็จของกิจกรรมหรือโครงการเป็นหลักขณะที่การวิเคราะห์ “กระบวนการพัฒนา” โดยเฉพาะมิติทางศาสนายังมีอยู่อย่างจำกัดทำให้ยังไม่เข้าใจกลไก ปัจจัยความสำเร็จ และบทบาทของวัด พระสงฆ์ และหลักพุทธธรรมอย่างชัดเจนการศึกษาเชิงกิจกรรมเพียงอย่างเดียวจึงไม่เพียงพอต่อการสร้างองค์ความรู้ที่ลึกซึ้งและยั่งยืนจึงจำเป็นต้องมีการศึกษากระบวนการพัฒนาในมิติศาสนาอย่างเป็นระบบเพื่อเติมเต็มช่องว่างทางวิชาการดังกล่าว การศึกษากระบวนการพัฒนาชุมชนคุณธรรมพลังบวรในมิติศาสนาที่โดดเด่นของชุมชนวัดถิ่นใน มีความสำคัญในหลายประการ ได้แก่ 1) การศึกษานี้ช่วยสร้างองค์ความรู้เชิงวิชาการเกี่ยวกับบทบาทของพระพุทธรศาสนา วัด และพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนอย่างเป็นระบบ และแสดงให้เห็นว่าหลักพุทธธรรมสามารถประยุกต์ใช้เป็นแนวทางพัฒนาคุณภาพชีวิตและความเข้มแข็งของชุมชนได้จริง 2) การศึกษานี้สะท้อนรูปแบบและกระบวนการพัฒนาที่เหมาะสมกับบริบทท้องถิ่นที่มีอัตลักษณ์เฉพาะซึ่งสามารถนำไปปรับใช้หรือขยายผลในพื้นที่อื่นได้อย่างยืดหยุ่นโดยไม่ต้องยึดติดกับรูปแบบกิจกรรม 3) การศึกษามิติคุณธรรมและจิตใจช่วยเสริมความเข้าใจการพัฒนาที่ยั่งยืนในระดับภายในของมนุษย์ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและสอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาที่สมดุลทุกมิติ (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2563)

ผู้วิจัยเล็งเห็นว่า การพัฒนาชุมชนในสังคมไทยจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับมิติทางศาสนา คุณธรรม และวัฒนธรรมควบคู่กับการพัฒนาเชิงเศรษฐกิจโดยเฉพาะการเสริมสร้างความเข้มแข็งจากภายในผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนชุมชนวัดถิ่นในจึงเป็นพื้นที่สำคัญที่สะท้อนการขับเคลื่อนแนวคิดชุมชนคุณธรรมพลังบวรในมิติศาสนาได้อย่างเป็นรูปธรรม การศึกษานี้มุ่งวิเคราะห์กระบวนการ บทบาท และกลไกการทำงานร่วมกันของวัด พระสงฆ์

ผู้นำชุมชน และภาคีเครือข่ายเพื่อทำความเข้าใจปัจจัยที่เอื้อต่อความสำเร็จของการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน และสร้างองค์ความรู้ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชนอื่นได้อย่างเหมาะสมต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมกระบวนการพัฒนาชุมชนคุณธรรมพลังบวรในมิติศาสนาที่โดดเด่นของชุมชนวัดถิ่นใน ตำบลบ้านถิ่น อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่
- 2) เพื่อศึกษากระบวนการพัฒนาชุมชนคุณธรรมพลังบวรในมิติศาสนาที่โดดเด่นของชุมชนวัดถิ่นใน ตำบลบ้านถิ่น อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่
- 3) เพื่อวิเคราะห์กระบวนการพัฒนาชุมชนคุณธรรมพลังบวรในมิติศาสนาที่โดดเด่นของชุมชนวัดถิ่นใน ตำบลบ้านถิ่น อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยเรื่อง “วิเคราะห์กระบวนการพัฒนาชุมชนคุณธรรมพลังบวรในมิติศาสนาที่โดดเด่นของชุมชนวัดถิ่นใน ตำบลบ้านถิ่น อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ ” ในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีวิธีดำเนินการวิจัย ได้แก่

- 1) รูปแบบการวิจัย การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้ทั้งการศึกษาเอกสารและการศึกษาภาคสนามร่วมกัน ในส่วนเอกสาร ผู้วิจัยศึกษาข้อมูลจากแหล่งปฐมภูมิและทุติยภูมิ เช่น พระไตรปิฎก ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ส่วนภาคสนาม ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) จากผู้มีประสบการณ์จริงในชุมชนเป็นรายบุคคล ผู้วิจัยลงพื้นที่เก็บข้อมูลด้วยตนเองเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาชุมชน จากนั้นนำข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหาเพื่อสังเคราะห์เป็นองค์ความรู้ทางวิชาการ

- 2) กลุ่มเป้าหมายและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ งานวิจัยครั้งนี้กำหนดพื้นที่ศึกษาในชุมชนวัดถิ่นใน ตำบลบ้านถิ่น อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ ซึ่งเป็นชุมชนที่มีความโดดเด่นด้านศาสนาและวัฒนธรรมและมีการขับเคลื่อนแนวคิดชุมชนคุณธรรมพลังบวรผ่านความร่วมมือของบ้าน วัด และหน่วยงานในพื้นที่ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญคัดเลือกแบบเจาะจง จำนวน 18 รูป/คน ซึ่งเป็นผู้มีบทบาทและประสบการณ์ตรง ประกอบด้วยพระสงฆ์ วัฒนธรรมจังหวัดแพร่ นักวิชาการผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารท้องถิ่น และผู้นำชุมชน รวมถึงปราชญ์ชาวบ้านและประชาชนใน

พื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการพัฒนาชุมชนเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกที่ครอบคลุมมิติศาสนา สังคม และการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในชุมชน

3) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ซึ่งผู้วิจัยพัฒนาขึ้นตามกรอบการวิเคราะห์กระบวนการพัฒนาชุมชน โดยแบ่งเป็น 2 ตอน คือ ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ และประเด็นคำถามเกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาในมิติศาสนา เนื้อหาครอบคลุมการประยุกต์หลักพุทธธรรม (อริยสัจ 4) และกระบวนการ PDCA (Plan-Do-Check-Act) (William Edwards Deming, 1986) ในการพัฒนาชุมชนพร้อมทั้งเปิดโอกาสให้ผู้ให้ข้อมูลเสนอข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม นอกจากนี้ ยังใช้เครื่องมือเสริม เช่น เครื่องบันทึกเสียงและกล้องถ่ายรูป เพื่อสนับสนุนการเก็บข้อมูลภาคสนาม เครื่องมือทั้งหมดผ่านการตรวจสอบความสอดคล้องโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 4 ท่าน และปรับปรุงตามข้อเสนอแนะก่อนนำไปใช้จริง รวมทั้งได้รับการพิจารณาและเห็นชอบจากอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อให้มีความถูกต้องทางวิชาการ ทำให้ข้อมูลที่ได้น่าเชื่อถือและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยอย่างครบถ้วน

4) การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิจัยครั้งนี้มีกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลจากทั้งแหล่งเอกสารและภาคสนาม เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการศึกษาโดยใช้ข้อมูลปฐมภูมิจากพระไตรปิฎก อรรถกถา และคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาเป็นฐานในการวิเคราะห์ควบคู่กับข้อมูลทุติยภูมิจากเอกสารวิชาการ งานวิจัย และแหล่งข้อมูลที่เกี่ยวข้องจากห้องสมุดต่าง ๆ ในส่วนภาคสนาม ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 18 รูป/คน เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกมีการบันทึกข้อมูลทั้งในรูปแบบการจดบันทึกและเครื่องบันทึกเสียงเพื่อความครบถ้วนถูกต้องจากนั้นนำข้อมูลทั้งหมดมาจัดหมวดหมู่และวิเคราะห์ตามประเด็นหลัก เช่น หลักพุทธธรรมและกระบวนการ PDCA พร้อมทั้งตีความและอภิปรายผลเพื่อสังเคราะห์เป็นองค์ความรู้ที่น่าเชื่อถือทางวิชาการ

5) การวิเคราะห์ข้อมูล การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้ข้อมูลจากการศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นหลักผู้วิจัยจัดลำดับและวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยด้วยวิธีวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ข้อมูลจากเอกสารถูกนำมาใช้เป็นกรอบแนวคิดและฐานข้อมูลในการอธิบายประเด็นการศึกษา ส่วนข้อมูลภาคสนามจากผู้ให้ข้อมูล 18 รูป/คน ถูกถอดความ จัดหมวดหมู่ และสังเคราะห์ประเด็นสำคัญ จากนั้นนำข้อมูลทั้งสองส่วนมาวิเคราะห์ร่วมกันโดยเชื่อมโยงกับแนวคิด ทฤษฎี และหลักพุทธธรรม เพื่อ

อธิบายกระบวนการพัฒนาชุมชนคุณธรรมพลังบวรในมิติศาสนาอย่างเป็นระบบ และนำเสนอผลการวิจัยในรูปแบบการพรรณนาให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์อย่างครบถ้วน

6) การนำเสนอผลการวิจัย การวิจัยครั้งนี้ เป็นการนำเสนอผลการวิจัยเรื่อง “วิเคราะห์กระบวนการพัฒนาชุมชนคุณธรรมพลังบวรในมิติศาสนาที่โดดเด่นของชุมชนวัดถิ่นใน ตำบลบ้านถิ่น อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่” โดยนำข้อมูลมาวิเคราะห์และเรียบเรียงอย่างเป็นระบบ เพื่อสะท้อนกระบวนการพัฒนาชุมชนคุณธรรมพลังบวรในมิติศาสนา และนำเสนอในรูปแบบการพรรณนาความเพื่อให้เห็นภาพรวมและสาระสำคัญของผลการวิจัยอย่างชัดเจน

ผลการวิจัย

1. ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1

หลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมกระบวนการพัฒนาชุมชนคุณธรรมพลังบวรในมิติศาสนาของชุมชนวัดถิ่นใน สามารถอธิบายได้ตามกรอบอริยสัจ 4 ซึ่งเป็นหลักธรรมสำคัญที่ใช้วิเคราะห์ปัญหาและพัฒนาชุมชนอย่างเป็นระบบ กล่าวคือ ในด้านทุกข์ ชุมชนตระหนักถึงปัญหาความเสื่อมถอยทางคุณธรรม ความแตกแยก และบทบาทของวัดที่ลดลง อันเป็นสภาพปัญหาที่ต้องเร่งแก้ไข ในด้านสมุทัย สาเหตุสำคัญมาจากการขาดการปลูกฝังคุณธรรมอย่างต่อเนื่อง การมีส่วนร่วมทางศาสนาที่ลดลง และอิทธิพลของสังคมสมัยใหม่ที่ทำให้วิถีชีวิตห่างไกลจากหลักธรรม ในด้านนิโรธ พบว่าชุมชนสามารถฟื้นฟูคุณธรรมและความสามัคคีได้ โดยการนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ร่วมกับแนวคิดชุมชนคุณธรรมพลังบวร ผ่านความร่วมมือของบ้าน วัด และหน่วยงานในชุมชน ส่งเสริมให้เกิดจิตสาธารณะและการดำเนินชีวิตตามหลักคุณธรรม ขณะที่ด้านมรรค วัดทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางในการจัดกิจกรรมทางศาสนาและพัฒนาชุมชนอย่างต่อเนื่อง เช่น การอบรมคุณธรรม การปฏิบัติธรรม และการจัดประเพณี พร้อมเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วม ส่งผลให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน และทำให้ชุมชนพัฒนาไปสู่ความเข้มแข็งทางศาสนา วัฒนธรรม และสังคมอย่างยั่งยืน

2. ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2

กระบวนการพัฒนาชุมชนคุณธรรมพลังบวรในมิติศาสนาของชุมชนวัดถิ่นใน ตำบลบ้านถิ่น อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ เป็นกระบวนการที่อาศัยความร่วมมือของทุกภาคส่วนภายใต้แนวคิด “พลังบวร” ได้แก่ บ้าน วัด และหน่วยงานภาครัฐหรือสถาบันการศึกษา โดยมีวัดทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางทางจิตใจและศูนย์รวมกิจกรรมของชุมชน กระบวนการเริ่มจากการ

สร้างความตระหนักรู้ด้านคุณธรรมและบทบาทของศาสนาในชีวิตประจำวัน ควบคู่กับการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการร่วมคิด ร่วมวางแผน และร่วมดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในด้านการดำเนินงาน ชุมชนได้จัดกิจกรรมทางศาสนาและกิจกรรมสาธารณประโยชน์อย่างต่อเนื่อง เช่น การทำบุญตักบาตร การรักษาศีล การฟังธรรม การปฏิบัติธรรม การจัดประเพณีท้องถิ่น และกิจกรรมจิตอาสา ซึ่งช่วยเสริมสร้างความสามัคคี ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ นอกจากนี้ กระบวนการดังกล่าวยังเป็นกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของคนในชุมชน โดยมีผู้นำชุมชน พระสงฆ์ ปราชญ์ชาวบ้าน และประชาชนร่วมกันขับเคลื่อนกิจกรรม ส่งผลให้เกิดความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง จนชุมชนมีความเข้มแข็งด้านศีลธรรม วัฒนธรรม และความสัมพันธ์ทางสังคมอย่างยั่งยืนตามแนวทางพระพุทธศาสนา

3. ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3

การวิเคราะห์กระบวนการพัฒนาชุมชนคุณธรรมพลังบวรในมิติศาสนาของชุมชนวัดถิ่นใน ตำบลบ้านถิ่น อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ พบว่าสามารถอธิบายได้ตามกรอบแนวคิดการบริหารจัดการแบบ PDCA (Plan-Do-Check-Act) ซึ่งเป็นกระบวนการพัฒนาอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง โดยในขั้นการวางแผน (Plan) ผู้นำชุมชน พระสงฆ์ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ร่วมกันวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการของชุมชน พร้อมกำหนดแนวทางและกิจกรรมที่เหมาะสม เน้นการส่งเสริมคุณธรรมและการมีส่วนร่วมของประชาชน ในขั้นการดำเนินการ (Do) ชุมชนได้จัดกิจกรรมทางศาสนาและสาธารณประโยชน์อย่างต่อเนื่อง โดยมีวัดเป็นศูนย์กลาง เช่น การทำบุญตักบาตร การรักษาศีล การฟังธรรม การปฏิบัติธรรม และการจัดประเพณี ซึ่งช่วยปลูกฝังคุณธรรมและเสริมสร้างความสามัคคี ส่วนขั้นการตรวจสอบ (Check) มีการติดตามและประเมินผลอย่างสม่ำเสมอ โดยพิจารณาจากระดับการมีส่วนร่วมและผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกับชุมชน สำหรับขั้นการปรับปรุงพัฒนา (Act) ชุมชนได้นำผลการประเมินมาปรับปรุงกิจกรรมให้เหมาะสมยิ่งขึ้น และขยายความร่วมมือของภาคส่วนต่าง ๆ ส่งผลให้กระบวนการพัฒนาชุมชนดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง และก่อให้เกิดความเข้มแข็งทางศีลธรรม สังคม และวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนตามแนวทางพระพุทธศาสนา

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า หลักพุทธธรรมที่สำคัญในการส่งเสริมการพัฒนาชุมชนคุณธรรมพลังบวรในมิติศาสนาของชุมชนวัดถิ่นใน คือ หลักอริยสัจ 4 ซึ่งสามารถ

ใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์ปัญหาและกำหนดแนวทางพัฒนาได้อย่างเป็นระบบ โดยชุมชนสามารถตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้น เช่น การเสื่อมถอยด้านคุณธรรม ความห่างเหินจากศาสนา และความขาดสามัคคี จากนั้นชุมชนได้ร่วมกันวิเคราะห์สาเหตุของปัญหา และนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตและการพัฒนา ผ่านกิจกรรมทางศาสนาและสาธารณประโยชน์ เช่น การทำบุญ ฟังธรรม ปฏิบัติธรรม และการจัดประเพณี ซึ่งช่วยปลูกฝังคุณธรรมและจิตสำนึกในการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ผลจากการดำเนินงานดังกล่าวก่อให้เกิดความสามัคคี ความร่วมมือ และความเข้มแข็งของชุมชนในด้านคุณธรรมและวัฒนธรรม ทั้งนี้ เนื่องจากหลักอริยสัจ 4 เป็นหลักธรรมที่เน้นการรู้ปัญหา วิเคราะห์เหตุ และแสวงหาแนวทางแก้ไขอย่างมีเหตุผล สามารถประยุกต์ใช้ได้ทั้งระดับบุคคลและสังคม นอกจากนี้ วัดยังทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางทางจิตใจและแหล่งถ่ายทอดหลักธรรม ส่งเสริมให้ประชาชนได้เรียนรู้และนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน อันก่อให้เกิดกระบวนการพัฒนาตนเองและชุมชนอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน ผลการศึกษาดังกล่าว สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระใบฎีกานพดล อธิปัญโญ (มายรณรงค์) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์หลักพุทธธรรมในการพัฒนาชุมชนวิถีพุทธตามโครงการหมู่บ้านบวร อำเภอสรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย” ผลการศึกษาพบว่า การพัฒนาชุมชนวิถีพุทธเกิดจากความร่วมมือของคณะสงฆ์ หน่วยงานภาครัฐ สถานศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และประชาชน โดยมีศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นฐานสำคัญในการดำเนินชีวิต ชุมชนได้บูรณาการหลักสังคหวัตถุ 4 มาใช้ในการขับเคลื่อนกิจกรรม เพื่อส่งเสริมการแบ่งปัน การสื่อสารที่ดี และความสามัคคี นอกจากนี้ ยังมีการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในระดับบุคคล หน่วยงาน และนโยบาย ควบคู่กับการมีส่วนร่วมของบ้าน วัด และโรงเรียน รวมทั้งการสนับสนุนจากภาครัฐ ส่งผลให้การพัฒนาชุมชนตามแนวคิด “บวร” ดำเนินไปอย่างเป็นรูปธรรมและยั่งยืน

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า กระบวนการพัฒนาชุมชนคุณธรรมพลังบวรในมิติศาสนาของชุมชนวัดถิ่นโน เป็นกระบวนการที่อาศัยความร่วมมือของสถาบันหลักในชุมชน ได้แก่ บ้าน วัด สถานศึกษา หน่วยงานภาครัฐ และประชาชน โดยมีวัดเป็นศูนย์กลางทางจิตใจและศูนย์รวมกิจกรรมของชุมชน การพัฒนาดังกล่าวเกิดจากการมีส่วนร่วมของประชาชนในการร่วมคิด ร่วมวางแผน และร่วมดำเนินกิจกรรมที่ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม กิจกรรมสำคัญที่ดำเนินอย่างต่อเนื่อง ได้แก่ การทำบุญตักบาตร การฟังธรรม การปฏิบัติธรรม การจัดประเพณี และกิจกรรมจิตอาสา ซึ่งมีส่วนช่วยปลูกฝังคุณธรรมและเสริมสร้างความสามัคคีในชุมชน อีกทั้งยังเป็นกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของคนในชุมชน โดยมีผู้นำ พระสงฆ์ และ

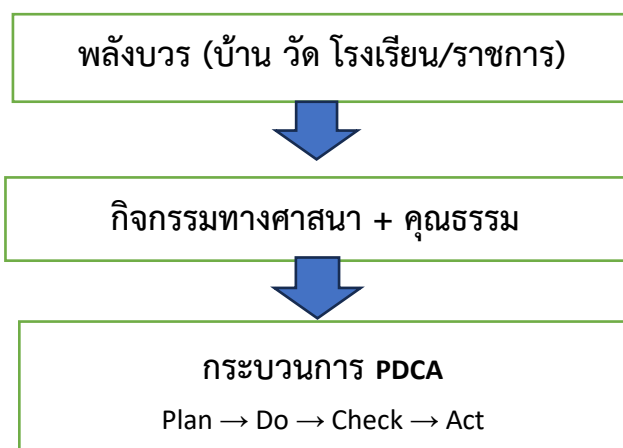
ประชาชนร่วมกันขับเคลื่อนกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ผลจากกระบวนการดังกล่าวทำให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งทั้งด้านศีลธรรม สังคม และวัฒนธรรม พร้อมทั้งสามารถรักษาเอกลักษณ์ทางศาสนาและประเพณีท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสม ทั้งนี้เนื่องจากแนวคิดพลังบวรเน้นการมีส่วนร่วมและใช้วัดเป็นศูนย์กลางในการประสานความร่วมมือและถ่ายทอดหลักธรรม ส่งผลให้เกิดการพัฒนาจิตใจควบคู่กับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน ผลการศึกษาดังกล่าว สอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูไพฑูรย์ธรรมารักษ์ และคณะ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “กระบวนการพัฒนาชุมชนเข้มแข็งวิถีพุทธของชุมชนบ้านบุญแจ่ม ตำบลน้ำเลา อำเภอร่องขวาง จังหวัดแพร่” ผลการศึกษาพบว่าการพัฒนาชุมชนเข้มแข็งวิถีพุทธเป็นแนวทางที่ยึดหลักการพึ่งตนเอง โดยบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นกับแนวคิดการจัดการสมัยใหม่ เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งและความยั่งยืนในทุกมิติของชุมชน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม กระบวนการพัฒนาประกอบด้วย 6 ขั้นตอน ตั้งแต่การวิเคราะห์สถานการณ์ การวางแผน การดำเนินโครงการ การติดตามประเมินผล การสร้างความร่วมมือ และการวิเคราะห์ผล ทั้งนี้ ได้นำหลักสัปปุริสธรรม 7 มาเป็นกรอบในการพัฒนา เพื่อส่งเสริมให้คนในชุมชนรู้จักเหตุ รู้จักตน และรู้จักสังคม สามารถทำงานร่วมกันได้อย่างเหมาะสม อันนำไปสู่ความสำเร็จและความยั่งยืนของการพัฒนาชุมชนในระยะยาว

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า กระบวนการพัฒนาชุมชนคุณธรรมพลังบวรในมิติศาสนาของชุมชนวัดถิ่นสามารถอธิบายได้ตามกรอบ PDCA ซึ่งเป็นกระบวนการพัฒนาที่เป็นระบบและต่อเนื่อง โดยเริ่มจากการวางแผนร่วมกันของผู้นำชุมชน พระสงฆ์ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดแนวทางพัฒนาชุมชนอย่างเหมาะสม จากนั้นมีการดำเนินกิจกรรมตามแผน เช่น การจัดกิจกรรมทางศาสนา การปฏิบัติธรรม การจัดประเพณี และกิจกรรมจิตอาสา พร้อมทั้งมีการติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผล เพื่อนำข้อมูลมาปรับปรุงพัฒนาให้สอดคล้องกับบริบทของชุมชนอย่างต่อเนื่อง กระบวนการดังกล่าวส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ทั้งผู้นำ พระสงฆ์ ประชาชนชาวบ้าน และประชาชน ทำให้เกิดความร่วมมือในการพัฒนาอย่างเข้มแข็ง ส่งผลให้ชุมชนมีความเข้มแข็งด้านศีลธรรม วัฒนธรรม และความสัมพันธ์ทางสังคม ทั้งนี้ เนื่องจาก PDCA เป็นแนวคิดที่เน้นการดำเนินงานอย่างเป็นขั้นตอนและการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง จึงช่วยให้การพัฒนาชุมชนเกิดประสิทธิภาพ และนำไปสู่ความยั่งยืนของชุมชนในระยะยาว ผลการศึกษาดังกล่าว สอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูพิสุทธิปัญญาวิวัฒน์ (นพณัช กิตติปัญญา) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารจัดการจังหวัดคุณธรรมต้นแบบของจังหวัดพิจิตร” ผลการศึกษาพบว่า การพัฒนาองค์กรคุณธรรมสามารถ

ดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพโดยใช้กระบวนการบริหารจัดการตามวงจร PDCA เริ่มจากการวางแผนบนพื้นฐานการวิเคราะห์บริบทพื้นที่และการมีส่วนร่วมของภาคีรัฐกับประชาชน จากนั้นดำเนินงานตามแผนอย่างเป็นระบบ ต่อเนื่อง และมีความร่วมมือของทุกภาคส่วน พร้อมทั้งมีการติดตามและประเมินผลเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย ทั้งนี้ ความสำเร็จของการพัฒนาเกิดจากศักยภาพของผู้นำ ความน่าเชื่อถือขององค์กร การมีองค์ความรู้จากการปฏิบัติจริง และการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย ส่งผลให้สามารถยกระดับพื้นที่สู่การเป็นจังหวัดคุณธรรมต้นแบบ และสร้างความเข้มแข็งให้สังคมได้อย่างยั่งยืน

องค์ความรู้ที่ได้รับ

จากการวิจัยเรื่อง “วิเคราะห์กระบวนการพัฒนาชุมชนคุณธรรมพลังบวรในมิติศาสนาที่โดดเด่นของชุมชนวัดถิ่นใน ตำบลบ้านถิ่น อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่” ผู้วิจัยได้สังเคราะห์องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงแนวทางและรูปแบบการพัฒนาชุมชนที่อาศัยความร่วมมือของคนในชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะการบูรณาการบทบาทของสถาบันหลักในสังคม ได้แก่ บ้าน วัด และโรงเรียน ภายใต้แนวคิด “พลังบวร” ร่วมกับการดำเนินงานตามกระบวนการบริหารจัดการคุณภาพแบบ PDCA ซึ่งประกอบด้วย การวางแผน (Plan) การดำเนินงาน (Do) การตรวจสอบและติดตามผล (Check) และการปรับปรุงพัฒนา (Act) สามารถสรุปเป็นองค์ความรู้ได้ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากภาพที่ 1 สามารถสรุปองค์ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาชุมชนคุณธรรมพลังบวรในมิติศาสนาที่โดดเด่นของชุมชนวัดถิ่นใน ตำบลบ้านถิ่น อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่

1) การสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน การพัฒนาชุมชนที่มีประสิทธิภาพ ต้องเริ่มต้นจากการเปิดโอกาสให้ประชาชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผน การดำเนินกิจกรรม และการติดตามประเมินผล โดยใช้เวทีประชาคมชุมชนเป็นพื้นที่ในการแลกเปลี่ยน ความคิดเห็นและกำหนดแนวทางการพัฒนาร่วมกัน ซึ่งช่วยให้การดำเนินงานของชุมชนสอดคล้องกับความต้องการของประชาชนในพื้นที่ 2) การใช้วัดเป็นศูนย์กลางการพัฒนาชุมชน วัดมีบทบาทสำคัญในการเป็นศูนย์กลางทางจิตใจของคนในชุมชน และเป็นสถานที่จัดกิจกรรมทางศาสนา และกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม การใช้วัดเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาชุมชนช่วยให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ และทำให้การพัฒนาชุมชนมีรากฐานอยู่บนหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา 3) การบูรณาการความร่วมมือของบ้าน วัด และโรงเรียน/ราชการ แนวคิดพลังบวรเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาชุมชน โดยบ้านมีบทบาทในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้กับสมาชิกในครอบครัว วัดมีบทบาทในการเป็นศูนย์กลางทางศาสนาและการส่งเสริมคุณธรรม ขณะที่โรงเรียนมีบทบาทในการปลูกฝังความรู้และคุณธรรมให้กับเยาวชน การทำงานร่วมกันของทั้งสามสถาบันช่วยให้การพัฒนาชุมชนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และราชการให้การสนับสนุนงบประมาณ 4) การนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาใช้ในการพัฒนาชุมชน การนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น ศีล 5 และหลักสังคหวัตถุ 4 มาใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตและการทำกิจกรรมของชุมชน ช่วยให้คนในชุมชนสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข มีความสามัคคี และลดความขัดแย้งภายในชุมชน 5) การใช้กระบวนการบริหารจัดการแบบ PDCA ในการพัฒนาชุมชน การนำวงจร PDCA มาใช้ในการพัฒนาชุมชนช่วยให้การดำเนินงานมีความเป็นระบบ เริ่มตั้งแต่การวางแผน การดำเนินกิจกรรม การติดตามประเมินผล และการปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งส่งผลให้การพัฒนาชุมชนสามารถดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การพัฒนาชุมชนคุณธรรมพลังบวรในมิติศาสนาของชุมชนวัดถิ่นใน สามารถดำเนินได้อย่างมีประสิทธิภาพโดยอาศัยหลักพุทธธรรม โดยเฉพาะอริยสัจ 4 ควบคู่กับการมีส่วนร่วมของบ้าน วัด และหน่วยงานในชุมชน กระบวนการพัฒนามีลักษณะเป็นระบบตามแนวคิด PDCA

ส่งเสริมให้เกิดการร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยมีวัดเป็นศูนย์กลางในการขับเคลื่อนกิจกรรมทางศาสนาและคุณธรรม ผลจากการดำเนินงานก่อให้เกิดความสามัคคี ความเข้มแข็งด้านศีลธรรม สังคม และวัฒนธรรมของชุมชน จึงควรส่งเสริมและขยายรูปแบบการพัฒนาดังกล่าวไปสู่ชุมชนอื่น โดยปรับให้เหมาะสมกับบริบท เพื่อให้เกิดความยั่งยืนต่อไป

ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้ 1) ควรนำรูปแบบกระบวนการพัฒนาชุมชนคุณธรรมพลังบวรในมิติศาสนาไปประยุกต์ใช้ในชุมชนอื่น โดยยึดหลักการมีส่วนร่วมของบ้าน วัด และหน่วยงานภาครัฐ ให้สอดคล้องกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของแต่ละพื้นที่ เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนอย่างยั่งยืน 2) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมบทบาทของวัดและพระสงฆ์ให้เป็นศูนย์กลางทางจิตใจและการเรียนรู้ด้านคุณธรรม จริยธรรม โดยบูรณาการกิจกรรมทางศาสนากับการพัฒนาชุมชน เพื่อปลูกฝังจิตสำนึกสาธารณะและความสามัคคีของประชาชน 3) ควรนำแนวคิดการบริหารจัดการตามวงจร PDCA (Plan-Do-Check-Act) ไปใช้ในการวางแผน ดำเนินงาน ติดตาม และประเมินผลการพัฒนาชุมชน เพื่อให้การขับเคลื่อนชุมชนคุณธรรมพลังบวรเป็นไปอย่างเป็นระบบ ต่อเนื่อง และสามารถปรับปรุงพัฒนาให้เหมาะสมกับสถานการณ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป 1) ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนคุณธรรมพลังบวรในพื้นที่อื่น ๆ เพื่อเปรียบเทียบรูปแบบและแนวทางการพัฒนาชุมชนในบริบทที่แตกต่างกัน 2) ควรศึกษาบทบาทของสถาบันทางสังคม เช่น โรงเรียน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และองค์กรภาคประชาชน ในการขับเคลื่อนชุมชนคุณธรรมพลังบวรให้เกิดความยั่งยืน 3) ควรมีการพัฒนาแบบหรือโมเดลการพัฒนาชุมชนคุณธรรมพลังบวรในมิติศาสนา เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชนในพื้นที่อื่นต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงวัฒนธรรม. (2564). แนวทางการขับเคลื่อนชุมชนคุณธรรม. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงวัฒนธรรม.
- คณะกรรมการส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ. (2565). แผนปฏิบัติการด้านการส่งเสริมคุณธรรม ระยะที่ 2 (พ.ศ. 2566–2570). กรุงเทพมหานคร: สำนักนายกรัฐมนตรี.

- พระครูพิสุทธิปัญญาวิวัฒน์ (นพนธ์ กิตติปัญญา). (2564). รูปแบบการบริหารจัดการจังหวัดคุณธรรมต้นแบบของจังหวัดพิจิตร. ใน ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ. พระนครศรีอยุธยา : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูไพบูลย์ธรรมรักษ์ และคณะ. (2567). กระบวนการพัฒนาชุมชนเข้มแข็งวิถีพุทธของชุมชนบ้านบุญแจ่ม ตำบลน้ำเลา อำเภอร่องขวาง จังหวัดแพร่. วารสาร มจร โกศัยปริทรรศน์, 2(2), 37-51.
- พระใบฎีกานพดล ธีรปัญญา (มายรรยงค์). (2564). การประยุกต์หลักพุทธธรรมในการพัฒนาชุมชนวิถีพุทธตามโครงการหมู่บ้านบวร อำเภอสรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย. ในวิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส. (2561). การพัฒนาชุมชนตามแนวพุทธ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วิจารณ์ พานิช. (2562). การเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 21. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสยามกัมมาจล.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2563). แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนในบริบทสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร: สศช.
- William Edwards Deming. (1986). Out of the Crisis. Cambridge, MA: Massachusetts Institute of Technology.